

ВІДКРИТИЙ ДІАЛОГ

Судові процеси у справі Володимира Козлова

Звіт за результатами роботи спостережних місій

Зміст

1. Вступ.....	стор. 3
2. Володимир Козлов: коротка біографія та історія переслідувань.....	стор. 6
3. Сфабриковані звинувачення проти Володимира Козлова.....	стор. 9
а) Сумнівність показань свідків.....	стор. 9
б) Упередженість експертних висновків.....	стор. 11
в) Грубі процесуальні порушення в ході судового процесу.....	стор. 13
4. Реакція міжнародної громадськості та влади Казахстану на вирок.....	стор. 17
а) Реакція міжнародної громадськості.....	стор. 17
б) Реакція влади Казахстану і провладних ЗМІ.....	стор. 20
5. Володимир Козлов під постійним тиском влади.....	стор. 24
а) Володимир Козлову незаконно відмовляють у переведенні до колонії за місцем проживання.....	стор. 24
б) Адміністрація колонії намагається перевести опозиціонера в ШІЗО.....	стор. 25
6. Висновки і рекомендації.....	стор. 27

1. ВСТУП

Судові тяжби щодо звинувачення лідера казахстанської опозиції Володимира Козлова в «збудженні соціальної ворожнечі», «закликах до скидання конституційного ладу» і «керівництві злочинною організацією» абсолютно прогнозованого закінчилися ув'язненням політика на тривалий термін. Незважаючи на численні заяви казахстанських і міжнародних спостерігачів про несправедливість і політичну вмотивованість кримінальних звинувачень, усі судові інстанції Казахстану відмовилися пом'якшити обвинувальний вирок Володимирі Козлову. Опозиціонер має провести 7,5 років в ув'язненні. Таким чином казахстанська влада засвідчила свою рішучість у боротьбі з політичним плюралізмом і іншомисленням в країні.

16.12.2011 у м. Жанаозен Мангістауської області поліція розігнала із застосуванням вогнепальної зброї мирну демонстрацію нафтовиків компанії «Озенмунайгаз» [1] і членів їх сімей [2]. Поліція стріляла у мирних громадян, а також неповнолітніх [3], у тому числі з автоматичної зброї (АКМ-47). 17.12.2011 на залізничній станції селища Шетпе нафтовики зупинили пасажирський потяг і вимагали припинити розстріл мирних жителів в Жанаозені, вивести війська з міста, увімкнути електрику та стільниковий зв'язок. Поліція також застосувала вогнепальну зброю до демонстрантів у смт. Шетпе. В результаті тих подій тільки за офіційними даними загинуло не менше 17 осіб, поранено – 108. За даними громадських активістів і незалежних журналістів кількість вбитих складає 70 осіб, а поранених – 500-800 [4]. 04.05.2012 співробітники поліції повідомили, що під час масових заворушень [5] у Жанаозені їм видавалася незареєстрована зброя без розписки про отримання. Половина зброї не була повернена до збройового складу [6]. 28.05.2013 Генеральний прокурор Казахстану Асхат Даулбаєв підтвердив, що жодна одиниця зброї, вилученої в ході заворушень в Жанаозені, не була зареєстрована у гільзотеці Міністерства внутрішніх справ (МВС) [7].

Казахстанська прокуратура інкримінувала Володимирі Козлову те, що він з опозиційними політиками Мухтаром Аблязовим і Муратбеком Кетебаєвим створив організовану злочинну групу для надання підтримки страйкуючим нафтовикам і тим самим спровокував трагедію. За звинуваченням у організації та участі у масових заворушеннях до кримінальної відповідальності притягнуто 37 нафтовиків, з яких виправдали трьох. 13 нафтовиків були засуджені до термінів ув'язнення від 3 до 7 років; 16 осіб засуджені на термін ув'язнення від 2 до 3 років умовно, а 5 – амністовано. Верховний Суд Республіки Казахстан звільнив з-під варті 6 нафтовиків, але залишив без зміни вироки відносно інших 7 засуджених, передусім тих, які свідчили про застосування до них тортур і жорстокого поводження з боку слідчих органів (побої, спричинення задухи, загрози згвалтування або завдання шкоди родичам) [8]. Факти численних заяв про застосування тортур з боку слідчих органів до засуджених нафтовиків і свідків, що проходять у справі Жанаозенської трагедії, були проігноровані судом.

Всупереч закликам Європейського парламенту і Верховного комісара ООН з прав людини Наві Піллей, уряд Казахстану не забезпечив проведення повного і об'єктивного розслідування Жанаозенських подій. 28.05.2012 п'ятеро співробітників поліції були засуджені за ч. 4 ст. 308 Кримінального кодексу «Перевищення влади або посадових повноважень» без додаткової кваліфікації за ст. 100 «Вбивство, здійснене при перевищенні заходів, необхідних для затримання особи, що скоїла злочин». При цьому, як заявила Amnesty International, поліцейських, які стріляли в мирних жителів на ураження, було значно більше [9].

Замість цього, головними винуватцями трагедії влада назвала Володимира Козлова, опозиційну партію «Алга!» і 34 недержавні ЗМІ [10], які найширше висвітлювали Жанаозенські події. На підставі вироку Володимиру Козлову їх діяльність була заборонена, оскільки вони нібито «збуджували соціальну ворожнечу». Казахстанські посольства в повідомленні для своїх європейських колег відзначали: *«Розслідування показало, що трудові спори були спровоковані зовнішніми силами, є свідчення, що ця трагедія стала результатом спланованих дій. Нас можуть звинуватити в обмеженні свободи ЗМІ і примусі опозиції до мовчання, але суд виніс свою ухвалу, що ґрунтується на справедливому і прозорому судовому слуханні. Є явні докази провини»* [11].

Ув'язнення Володимира Козлова, заборона опозиційної партії «Алга!», а також закриття ряду незалежних ЗМІ завдали відчутного удару опозиційному руху в Казахстані, який опинився на межі зникнення. Республіка Казахстан, що раніше неодноразово декларувала свою прихильність демократичним принципам і свободам, сьогодні стає в один ряд з іншими авторитарними державами Центральної Азії.

Звіт підготовлений на основі інформації, зібраної членами спостережної Місії з захисту прав людини в Республіці Казахстан, які в якості міжнародних спостерігачів були присутніми на судових процесах у справі Володимира Козлова. Спостерігачі побували в Казахстані в період з 16.08.2012 по 05.08.2013. До складу місії увійшли представники Фондації «Відкритий Діалог» Ігор Савченко, Катерина Савченко та Енджей Череп. Крім того, за підтримки Фондації «Відкритий Діалог» на судових засіданнях у справі Володимира Козлова виступав свідком євродепутат Пьотр Борис, судові засідання відвідали в якості спостерігачів депутати польського сейму Тадеуш Возняк, Томаш Маковські, Марцін Свенціцьки, Адам Рибаківич і Петро Цеслиньські; депутати італійського парламенту Даніель Дель Гроссо, Алессандро Ді Батиста, Манліо Ді Стефано, Скальюсі Емануеле та Сибіліа Карло. На розгляді наглядової скарги у Верховному Суді були присутніми представники посольств ЄС, Бельгії, США, Фінляндії, Франції та Великобританії.

В якості незалежних спостерігачів на судових процесах виступали також представники казахстанського громадянського суспільства: правозахисники Євген Жовтіс, Жеміс Турмагамбетова, Галім Агелеуов, Зауреш Батталова; незалежний журналіст Жанар Касимбекова; представник Комуністичної партії Казахстану Актота Єлюбаєва; соратники Володимира Козлова по партії «Алга!» Михайло Сізов, Марат Жанузаков, Ерлан Калієв та Валентина Махотіна.

Звіт базується на міжнародних документах в галузі прав людини, які ратифіковані Казахстаном: Міжнародний пакт про громадянські і політичні права і Загальна декларація прав людини. Також звіт посилається на законодавчі акти Республіки Казахстан: Конституцію Республіки Казахстан, Кримінальний кодекс Республіки Казахстан (КК РК), Кримінально-процесуальний кодекс Республіки Казахстан (КПК РК) і Кримінально-виконавчий кодекс Республіки Казахстан (КВК РК).

Джерела:

1. «ОзенМунайГаз» – компанія, яка є філією АТ «Розвідка Здобич «КазМунайГаз». Усіма акціями «КазМунайГаз» володіє Фонд національного добробуту «Самрук-Казина» – холдинг з управління державними активами Казахстану. Керівник Фонду – прем'єр-міністр Серік Ахметов. Колишній керівник Фонду, зять президента Тимур Кулібаєв, був звільнений після подій 16-17.12.2011.
2. Страйк розпочався 11.05.2011 і став найбільш тривалим в історії Казахстану.

3. За даними Генеральної прокуратури, в Жанаозені загинув Рахат Кушеров, 11.03.1995 року народження. Після застосування сили поліцією були поранені Ергалі Аманов (1995 р.н.), Жубандик Бегімбетов (1995 р.н.), Нуржау Онгаров (1998 р.н.), Нурлан Ісаєв (1997 р.н.), Нуржан Жадикбаєв (1995 р.н.).

4. Human Rights Foundation // An Open Letter to the Leaders of the U.S. and its Civil Society. - http://humanrightsfoundation.org/uploads/Open_letter_to_US_leaders_about_Nazarbayev_10:17:2012.pdf

5. Виходячи зі свідчень прокуратури, можна стверджувати, що самі нафтовики не брали активної участі в погромах. У своєму офіційному зверненні Генеральна прокуратура заявила, що безлади розпочалися «з дій групи молодих осіб, що хуліганіли, а також звільнених нафтовиків, що піддалися їхньому впливу». Також «хулігани використали пікетувальників як таран і прорвали поліцейське оточення». –

<http://newskaz.ru/society/20111217/2306121.html>

6. «Open Dialog» Foundation // Aktau judicial proceedings and defendants' testimonies of torture, inflicted upon them during investigation. - http://www.odfoundation.eu/files/pdf/ODF_courts_Zhanaozen_maket_EN_final.pdf

7. Kazinform // Ни одно оружие, изъятое в ходе беспорядков в Жанаозене, не было зарегистрировано в гильзотеке МВД РК. - <http://inform.kz/rus/article/2561688>

8. «Open Dialog» Foundation // Aktau judicial proceedings and defendants' testimonies of torture, inflicted upon them during investigation. - http://www.odfoundation.eu/files/pdf/ODF_courts_Zhanaozen_maket_EN_final.pdf

9. Amnesty International // Old habits. The routine use of torture and other ill-treatment in Kazakhstan. - http://www.amnestyusa.org/sites/default/files/kazakhstan_-_old_habits_the_routine_use_of_torture_and_other_ill-treatment_in_kazakhstan.pdf

10. Газета «Взгляд», інтернет-відеоportal Stan.tv, телеканал «К+», «єдине СМІ «Республіка» (8 газет и 23 інтернет-ресурса) - http://odfoundation.eu/files/pdf/ODF_mission_report_Dec2012_EN.pdf

11. «Open Dialog» Foundation // Kazakhstan's commitment to human rights and the rule of law. - http://odfoundation.eu/files/pdf/ODF_Information_From_Kazakhstan_Embassy_Eng.pdf

2. ВОЛОДИМИР КОЗЛОВ: КОРОТКА БІОГРАФІЯ І ІСТОРІЯ ПЕРЕСЛІДУВАНЬ

Козлов Володимир Іванович (1960 р. н.) – казахстанський опозиційний політик. До приходу в політику працював в телевізійній сфері – пройшов шлях від асистента відеооператора до директора телекомпанії.

У 1991 році організував приватний кабельний телевізійний канал «АКТiВi». Після злиття двох телекомпаній став головним редактором приватної ефірної телекомпанії «Ақтау-Лада», в якій пропрацював до 1998 року. У 1998-2001 рр. – помічник президента Мангишлакського атомного енергокомбінату (МАЕК) зі зв'язків з громадськістю.

У січні 2001 року Володимир Козлов був запрошений керівниками Республіканського Громадського Об'єднання «Демократичний вибір Казахстану» (РГО «ДВК») в Алмати для організації прес-служби і PR-діяльності громадського об'єднання. З 2004 року, після трансформації громадського об'єднання в політичну партію, Володимир Козлов стає членом Бюро Політради Народної Партії «Демократичний вибір Казахстану» (НП «ДВК»).

У 2005 році, після заборони НП «ДВК», Володимир Козлов долучається до Президії Політради Народної партії «Алга!», яка була правонаступницею НП «ДВК». З 2007 року він обіймав посаду Голови Координаційного комітету партії «Алга!». У грудні 2012 на підставі вироку Володимиру Козлову партія «Алга!» була визнана екстремістською і заборонена на території Казахстану.

За час перебування у керівництві партії «Алга!» Володимир Козлов **неодноразово зазнавав переслідувань за політичними мотивами** з боку казахстанської влади.

28.10.2010, через декілька днів після оголошення Володимиром Козловим про намір висунути свою кандидатуру на виборах президента Казахстану в 2012 році, фінансова поліція Казахстану звинуватила політика в ухиленні від сплати податків на суму більше 3,3 млн. тенге [\[1\]](#) (приблизно 15800 євро). Цю справу в суді Володимир Козлов програв. Внаслідок цього деяка його власність була оголошена поза законом. Зокрема, суд ухвалив знести будинок, побудований на земельній ділянці, що раніше належала Володимиру Козлову. Сам будинок перебував у власності його тещі Гульнар Байтуkenової, проте це не стало аргументом ні для суду, ні для судових виконавців. 23.02.2011 будинок був зруйнований на очах у опозиційного політика і членів його сім'ї. У результаті, відео, на якому бульдозер руйнує будинок, показали на усіх державних телеканалах. Володимир Козлов назвав звинувачення в ухиленні від сплати податків і знесення будинку, що належить його тещі, політично мотивованими [\[2\]](#), [\[3\]](#).

Володимир Козлов також неодноразово ставав жертвою різних провокацій, як, наприклад, 27.10.2010, коли була зірвана прес-конференція опозиційних політиків Володимира Козлова, Серікбольсина Абдільдіна і Газиза Алдамжарова. Представники націоналістичного руху «Желтоксан-86» організували бешкет, закидавши спікерів прес-конференції яйцями і пластиковими пляшками з водою [\[4\]](#).

Володимир Козлов неодноразово заявляв про стеження за ним з боку спецслужб Казахстану.

Переслідувань зазнав не лише Володимир Козлов, але і його дружина Алія Турусбекова. Варто зазначити, що саме вона була єдиним відповідачем на суді у справі про заборону партії «Алга!». При цьому, в партії вона працювала юристом і не обіймала керівних посад. Прокуратура вручила Алії Турусбековій припис про притягнення її до кримінальної відповідальності у разі здійснення будь-якої діяльності партією «Алга!».

19.12.2013 у зв'язку з кримінальною справою проти опозиційного політика Муратбека Кетебаєва співробітники Комітету національної безпеки РК конфіскували особисте майно Алії Турусбекової і опломбували будинок, оскільки останній належав Муратбеку Кетебаєву.

У березні 2013 року в казахстанській пресі з'явилася інформація про можливу провокацію з боку спецслужб Республіки Казахстан по відношенню до Алії Турусбекової у зв'язку з її політичною і громадською активністю [5].

Під час страйку нафтовиків в Жанаозені в 2011 році Володимир Козлов виступав на підтримку страйкарів, проводив з ними зустрічі, звертався з офіційними заявами, забезпечував їх питною водою, наметами, юридичною літературою. Крім того, Козлов залучав економістів, юристів і правозахисників з метою мирного врегулювання конфлікту. Згодом саме ці факти стали приводом для звинувачень з боку влади в організації Жанаозенських подій і послужили приводом для кримінального переслідування опозиційного політика. Володимир Козлов звинувачував в ситуації, що склалася, бездіяльність керівництва компанії «ОзенМунайГаз», місцеву і центральну владу, а також представляв інтереси нафтовиків в Європейському парламенті, Європейській Комісії та ОБСЄ. Після повернення з Брюсселю 23.01.2012 Володимир Козлов був відразу ж заарештований. За версією сторони обвинувачення, Володимир Козлов з метою підривання і руйнування соціально-політичних основ конституційного ладу Казахстану вступив до організованої злочинної групи (ОЗГ), створеної та фінансованої екс-головою БТА Банку Мухтаром Аблязовим, що знаходиться за кордоном.

«В результаті злочинні дії Козлова В. призвели до систематичного зриву ініційованих працедавцем і органами державної влади переговорних процесів, штучного доведення до стану відчаю утримуваних шляхом обману звільнених нафтовиків на площі м. Жанаозен, що, чергу своєю чергою, призвело до небувалої в історії підприємства безпрецедентно тривалої і безглуздої протестної акції і у підсумку до тяжких наслідків, що мали місце 16.12.2011» (витяг з судового вироку).

08.10.2012 Мангістауський міський суд визнав Володимира Козлова винним за такими статтями КК РК:

- розпалювання соціальної ворожнечі, що спричинило тяжкі наслідки (ст. 164, п. 3 КК РК);
- заклики до скидання конституційного ладу, здійснені з використанням засобів масової інформації або організованою групою (ст. 170, п. 2 КК РК);
- створення і керівництво злочинною організацією з метою скоєння одного або декількох злочинів (ст. 235, п. 1 КК РК).

Володимир Козлов був засуджений до 7,5 років позбавлення волі з конфіскацією майна. Разом з Володимиром Козловим були засуджені громадські активісти Акжанат Амінов та Серік Сапаргалі, проте вони отримали умовні терміни, оскільки визнали свою провину. Акжанат Амінов визнав свою провину за усіма статтями, інкримінованими Володимиру Козлову, і розкався. Він був засуджений умовно на 5 років з випробувальним терміном 3 роки і звільнений в залі суду. Серік Сапаргалі був визнаний судом винним за ст. 170, п. 2. В той же час звинувачення за ст. 164, п. 3 було знято. Серік Сапаргалі визнав свою провину частково, був засуджений на 4 роки умовно з випробувальним терміном 3 роки і був звільнений в залі суду [6].

Спроби Володимира Козлова та його адвокатів оскаржити вирок суду виявилися безрезультатними. 19.11.2012 Мангістауський обласний суд відхилив апеляційну, а 13.03.2013 – касаційну скаргу Володимира Козлова. 05.08.2013 Верховний Суд відмовив у

збудженні наглядового провадження, посилаючись на те, що «підстав для перегляду судових актів немає» [7]. При цьому Верховний Суд двічі відкладав засідання з розгляду наглядового клопотання, що викликало занепокоєння міжнародних спостерігачів, які прибули 01.07.2013 і були допущені на судове засідання [8].

Розгляд справи в апеляційних судових інстанціях мав формальний характер: судові розгляди проходили максимально швидко і без урахування позиції сторони захисту. Прокурори не відповідали на конкретні аргументи адвокатів, а лише озвучували заздалегідь заготовлені виступи, в яких посилалися на свідчення свідків, що називають Володимира Козлова винним. Після розгляду апеляційної скарги правозахисник Євген Жовтіс заявив: *«Кримінально-процесуальний кодекс містить вимогу, що суд апеляційної інстанції повинен мотивувати своє рішення. Суд цього не зробив. Тут нікого особливо не цікавлять ні дебати, ні дискусії, ні аргументи, ні докази»* [9].

Вирок суду першої інстанції не був пом'якшений навіть мінімально, що ставить під сумнів незалежність і об'єктивність судової системи в Республіці Казахстан. Тепер адвокати Володимира Козлова подаватимуть скаргу в Комітет ООН з прав людини про порушення права на справедливий судовий процес.

Джерела:

1. Радио Азаттык // Финполиция проверяет предпринимательскую деятельность Козлова. - <http://rus.azattyq.org/content/news/2203594.html>
2. Радио Азаттык // Владимир Козлов не смог защитить дом своей тещи от сноса. - http://rus.azattyq.org/content/vladimir_kozlov_property/2319277.html
3. Радио Азаттык // Владимир Козлов защищает от сноса дом своей тещи. - http://rus.azattyq.org/content/vladimir_kozlov_sholpan_aushakhman_property/2317018.html
4. Радио Азаттык // На пресс-конференции Абдильдина, Козлова и Алдамжарова устроили дебош. - http://rus.azattyq.org/content/kazakh_opposition_/2202444.html
5. «Open Dialog» Foundation // The «Alga!» party: a ban on its activities and oppression of activists. - http://www.odfoundation.eu/en/publications/1211/the_alga_party_ban_on_its_activities_and_oppression_of_activists
6. «Open Dialog» Foundation // Kazakhstan: Opposition leader sentenced to 7 years and 6 months in prison with confiscation of property. - http://odfoundation.eu/en/publications/1032/kazakhstan_opposition_leader_sentenced_to_years_and_months_in_prison_with_confiscation_of_property
7. Новости-Казахстан // Верховный суд Казахстана оставил без изменения приговор оппозиционеру Козлову. - <http://newskaz.ru/incidents/20130805/5397667.html>
8. «Open Dialog» Foundation // The hearing of the Supreme Court on the case of Vladimir Kozlov has been postponed again. - http://odfoundation.eu/en/publications/1392/the_hearing_of_the_supreme_court_on_the_case_of_vladimir_kozlov_has_been_postponed_again
9. «Open Dialog» Foundation // Court rejects an appeal by Vladimir Kozlov. - http://odfoundation.eu/en/publications/1074/court_rejects_an_appeal_by_vladimir_kozlov

3. СФАБРИКОВАНІ ЗВИНУВАЧЕННЯ ПРОТИ ВОЛОДИМИРА КОЗЛОВА

Докази сторони звинувачення базувалися на показах свідків, стенограмах прослуховувань, що проводилися КНБ, і результатах психолінгвістичних експертиз.

А) Сумнівність показань свідків

Більшість свідків звинувачення були колишніми соратниками підсудного. На них було заведено кримінальну справу, але згодом застосована ст. 65 УК РК – «звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з діяльним розкаянням» [1]. При цьому покази свідків до і після застосування до них ст. 65 УК РК відрізняються. 05.08.2013 Верховний Суд назвав такі покази свідків правомірними, оскільки самі свідки їх не оскаржили [2]. Вирок Володимирі Козлову також ґрунтувався на показах свідків, які були раніше засуджені або проходили у слідчій справі [3]. Суд також взяв до уваги свідчення Рози Тулетаєвої та Талгата Сактаганова, які зараз відбувають покарання в місцях позбавлення волі за звинуваченням у організації та участі в масових заворушеннях в Жанаозені.

Під час засідань судів перших інстанцій казахстанські і міжнародні спостерігачі відзначали, що усі свідки сторони звинувачення поклалися на чутки і на третіх осіб, плуталися у відповідях, змінювали свої свідчення, а іноді не могли згадати власні записані в протокол слова, сказані під час попереднього слідства.

Кікбайя Єшманов, колишній директор АТ «Озенмунайгаз», на судовому засіданні 17.08.2012 заявив, що за вказівкою місцевої адміністрації 200 поліцейських готові були звільнити площу («алан») від пікетувальників. Але через два дні він відмовився від власних слів.

Витяг зі стенограми засідання суду:

Венера Сарсембіна (адвокат): *«Перший заступник акіма Мангістауської області Амангельди Айткулов говорив Вам, що боятися нічого, на площі близько 200 поліцейських і потрібно «брати» Алан?»*

Кікбайя Єшманов: *«Так, я дзвонив Айткулову, а слова ««братимемо» Алан» — це було зайве слово з мого боку» [4].*

Жоден свідок особисто не чув і не бачив виступи Володимира Козлова, в яких він закликав до неконституційного скидання влади.

Витяг зі стенограми засідання суду:

Володимир Козлов: *«Чи правильно я зрозумів, що ви самі не чули тему наших виступів і не бачили, хто виступав?».*

Айдаров Асілбек (почесний пенсіонер Жанаозена): *«Я не знаю, хто конкретно там виступав. Ні Володимира Козлова, ні Серіка Сапаргалі я ніколи не бачив».*

Володимир Козлов: *«У своїх свідченнях Ви говорите, що «Володимир Козлов, Мамай, Атабаєв розпалювали соціальну ворожнечу». Ви чули це або ж знову тільки з чуток?».*

Айдаров Асілбек: *«Якщо вони були на тих зустрічах, то я вважатиму, що так, вони говорили таке» [5].*

Також свідки, яких запросили прокурори, вимовляли одні і ті ж фрази, сенс яких вони не могли пояснити («політизування конфлікту», «координація роботи штабу», «афілійовані ЗМІ» і т.п.), при цьому фрази повністю повторювали обвинувальний висновок прокуратури. Свідок звинувачення Айжангуль Амірова заявила: *«Володимир Козлов винен в тому, що надавав допомогу страйкарям, але кинув їх напризволяще, чим політизував конфлікт» [6].*

Витяг із стенограми засідання суду:

Венера Сарсембіна (адвокат): *«Ви говорили, Амірова координувала роботу».*

Естай Карашаєв (оператор компанії «ОзенМунайГаз», колишній учасник страйків): *«Я хотів сказати: вона розмовляла з нафтовиками, вони говорили про свої проблеми».*

Венера Сарсембіна: *«А фразу «координувала роботу штабу» ви самі вимовили або формулювання вам підказав слідчий?»*

Естай Карашаєв: *«Не пам'ятаю»* [7].

На один з судових допитів, 06.09.2012, Естай Карашаєв «не зміг явитися», тому його свідчення були зачитані разом з показами свідка Боранбая Чапаєва. Коли прокурори зачитували ці свідчення, обидва тексти виявилися майже ідентичні в місцях, де свідки говорили про діяльність Володимира Козлова (при тому, що обидва свідки свідчили в різний час – з проміжком в сім днів).

Активістка пікетувального руху **Роза Тулетаєва** була вимушена надати звинувачувальні свідчення на адресу партії «Алга!» під тиском слідчих [8]. На етапі досудового слідства у справі про безлади в Жанаозені вона зазнала **жорстоких тортур**: її підвішували за волосся, душили сміттевим пакетом, тиснули залізним прутком на стінки кишківника, погрожували розправою над її родичами та малолітніми дітьми [9]. 19.09.2012 в суді були зачитані її свідчення: *«Вважаю, що на страйкарів, у яких були тільки трудові вимоги, здійснили негативну дію всякі політизовані структури на зразок «Алги!» і ГСДП «Азат»* [10]. Також в зачитаному прокурорами тексті Роза Тулетаєва говорить, що Серік Сапаргалі вручав їй лист, в якому закликав нафтовиків повалити владу.

21.09.2012 Серік Сапаргалі попросив суддю виключити ці свідчення з матеріалів справи, оскільки вони не відповідають дійсності, оскільки Роза Тулетаєва зустрічалася з Серіком Сапаргалі в СІЗО і сказала, що її змусили до неправдивих свідчень. Але суддя відхилив це клопотання, оскільки, згідно з позицією звинувачення, розмова Рози Тулетаєвої і Серіка Сапаргалі в СІЗО мала приватний характер [11].

За основу звинувачення суд також узяв свідчення засудженого за події в Жанаозені **Талгата Сактаганова**, який разом з Володимиром Козловим був делегований нафтовиками на конференцію ОБСЄ і у Брюссель на зустріч з європейськими депутатами. Але на суді Талгат Сактаганов заявив, що Володимир Козлов обманним шляхом вивіз його за кордон. Свідок так і не зміг відповісти на питання, чому він так вважає, адже раніше він публічно говорив, що добровільно поїхав захищати права нафтовиків [12].

Витяг зі стенограми засідання суду:

Володимир Козлов: *«Ви сказали, що ми переслідували корисливі цілі, коли дали можливість виступити на зустрічі ОБСЄ. Які корисливі цілі ми переслідували?»*

Талгат Сактаганов: *«Чому нас потрібно було везти туди, га? Чому? Чому ви самі не поїхали?»*

Володимир Козлов: *«Добре, яку вигоду я отримав, коли я за свої гроші повіз вас в Європу, щоб ви виступили про свої проблеми?»*

Талгат Сактаганов: *«Я не знаю».*

Володимир Козлов: *«А як ви самі вважаєте, як правильніше буде, якщо нафтовики самі виступлять і скажуть про свої проблеми, або про це скаже політик?»*

Талгат Сактаганов: *«Я не політик, я не розбираюся, де правильно. Я не просив його везти. Навіщо він на свої гроші мене везе?»*

Володимир Козлов: «Ви чинили опір, коли я вас віз?»

Талгат Сактаганов: «Ні» [13].

Більше того, окремі показання свідків були сфальсифіковані. Свідчення відомого казахстанського театрального режисера і опозиціонера Болат Атабаєва, що знаходиться наразі в Німеччині, 31.08.2012 були зачитані в суді в спотвореному вигляді. 03.09.2012 Болат Атабаєв написав лист до Мангістауського суду про незгоду з обнародуваними від його імені свідченнями. За його словами, вони були некоректно перекладені російською мовою і значною мірою спотворені, а в протокол були вписані слова, спрямовані проти Володимира Козлова. Болат Атабаєв вимагав від слідчого прибрати з протоколу слова, які він не говорив, але вимогу проігнорували [14].

Крім того, суд повністю проігнорував свідчення свідків, що підтверджують невинність підсудних. Зокрема, керівники регіональних філій партії «Алга!» Фатіма Касенова і Марат Жанузаков, правозахисники Бахит Туменова і Галім Агелеуов стверджували, що невдоволення нафтовиків мало серйозні підстави, а діяльність опозиційних політиків не становила небезпеки для суспільства.

Витяг зі стенограми засідання суду:

Олексій Плугов (адвокат): «Як Ви прийняли скайп-конференцію з Мухтаром Аблязовим?»

Марат Жанузаков: «То була бесіда у вузькому колі, основний її фігурант вживав розмовну мову, не літературну. Такі речі дозволяють собі навіть президенти. Наприклад, Путін говорив «мочити в сортирі» або «я 5 років працював як раб на галерах»... Я не згоден з тими, хто намагається віднімати буквальный сенс зі сказаного Аблязовим. Фразу «валити владу» потрібно сприймати як метафору, це еквівалент фрази «зміна влади». Професіонали у своєму колі часто використовують сленг: лікарі — лікарський, політики — свій політичний. Студенти говорять: «професор валить», але ж усі розуміють, що він нікого не вбиває. Серед тих, хто «валив студентів» був і я, але я нікого не вбивав» [15].

05.09.2012 депутат Європарламенту Пьотр Борис, виступаючи на суді в якості свідка, заявив, що немає нічого протизаконного в тому, що Володимир Козлов надав підтримку нафтовикам, адже для будь-якої партії кожної країни Євросоюзу робота з людьми з розв'язання трудових і соціальних конфліктів є нормальною практикою [16]. Пізніше, 24.09.2012 в ході судового процесу **прокурор Еміргалі Жанаєв заявив, що депутати Європарламенту Пол Мерфі і Марек Мигальський, які зустрічалися з нафтовиками, «публічно озвучили заклики до захоплення влади і підривання влади»** [17].

Б) Упередженість експертних висновків

На судовому процесі в якості експертів були допитані політологи, психологи і лінгвісти. **Викликає занепокоєння використання як доказів суб'єктивних психологічних експертиз внутрішнього світу підсудних, їх спонукань і мотивів, що лежать, на думку суду, в основі інкримінованих злочинів.**

Експертизу листівок, листувань, телефонних розмов проводили експерти Нагіма Абішева [18], Роза Акбарова [19] та Михайло Грачов [20]. Вони дійшли висновків, що Володимир Козлов і його соратники використали спеціальні психолого-лінгвістичні прийоми і техніку з метою підривання державної влади і скидання державного устрою. В окремих випадках експерти були категоричними, і робили необґрунтовані висновки про провину підсудного, використовуючи формулювання з висновку прокуратури («афілійовані ЗМІ», «політизування трудового конфлікту»).

Роза Акбарова заявила: «Критичні судження, що висловлюються в публікаціях і виступах на «К+», «Стан ТВ», «Взгляд», «Республіка», замість формування позитивного іміджу влади прагнули завдати супротивникові матеріального збитку». **Михайло Грачов** відзначив, що прямий заклик до захоплення влади містили слова з листівки партії «Алга!»: «Вибрати своїх депутатів, почати з маслихатів, які представлятимуть інтереси регіонів і їх жителів. Вибрати акіма, який вирішуватиме проблеми регіону, а не обслуговуватиме Назарбаєва. Потім вибрати суддів, які судитимуть згідно з законом, а не за замовленням» [21].

Витяг зі стенограми засідання суду:

Володимир Козлов: «Вимушений констатувати: на сторінці 11 тому 33 Ви знову відходите від рамок лінгвістичної експертизи. Тут ви йдете в область якихось злочинних політтехнологій. Ви заявляєте: самовільне захоплення влади є першим кроком опозиції. Є у вас там і другий крок. Доводжу до вашого відома: це висновки політолога, а не лінгвіста. Як Ви поясните свої висновки, якщо не маєте статусу експерта політолога?».

Михайло Грачов: «Лінгвіст-експерт здатний розрізнити, що таке добре, і що таке погано. Для цього не обов'язково бути політологом» [22].

Експерт-психолог **Амангельди Акашев** у своїх свідченнях розповідав про біографію Володимира Козлова і Серіка Сапаргалі, давав йому психолого-психіатричну оцінку. Слід зазначити ненаукову лексику, яку використав експерт у характеристиці підсудних. По відношенню до Серіка Сапаргалі Амангельди Акашев використав такі слова і вирази: «Сапаргалі змінив 9 місць роботи. Не просунувся особливо кар'єрними сходами. Невдаха – це не зневага. Це моя точка зору». Експерт заявив, що Серік Сапаргалі «через патологічну упертість бере участь у більш ніж 11 несанкціонованих акціях» і «допускає неприпустимі прокляття проти президента» [23].

Витяг зі стенограми засідання суду:

Венера Сарсембіна (адвокат): «Стаття 17 Конституції Республіки Казахстан забороняє використання образливих слів».

Амангельди Акашев: «Я зробив висновок про те, що Сапаргалі невдаха, на підставі матеріалів справи».

Венера Сарсембіна: «Скажіть, Сапаргалі має тільки негативні риси характеру і тільки негативно здатний впливати на суспільство?»

Амангельди Акашев: «Так».

Серік Сапаргалі: «Ви перебрехали усю мою біографію, назвали мене малограмотним, невдахою».

Амангельди Акашев: «Нічого страшного. Ваші життєві досягнення не такі вже і важливі».

Володимир Козлов отримав таку оцінку з боку Амангельди Акашева: «Він не отримує задоволення від своєї діяльності. У нього мізерний мовний запас, відчувається нестача класичної освіти. Не вміє гарно побудувати фразу. Займається самоосвітою. Козлов – богемна особа. З абсолютною вірогідністю можна сказати, що діяльністю Козлова керує Аблязов. ...Він політикою займається не за покликанням, «над силу», вимушено. Він займався самоосвітою, але тоді, коли період сугестії вже пройшов».

Витяг зі стенограми засідання суду:

Володимир Козлов: «З чого Ви визначили, що я богемна особа?».

Амангельди Акашев: «Ви в молодості, працюючи робітником, паралельно підробляли піаністом в ресторані. А робота в таких закладах властива тільки богемним особам» [24].

Володимир Козлову було відмовлено в праві проведення додаткової експертизи за його участю при формуванні списку питань. В той же час, суд не взяв до уваги свідчення незалежного експерта з Москви – психолога **Дмитра Старостіна**. Дослідивши близько 30 відеоматеріалів, а також 20 текстових об'єктів, він дійшов висновку: «Спрямованість наданих матеріалів політична. ...Дані матеріали не містять закликів до насильницького скидання влади або до насильницького утримання влади, до насильницького скидання конституційного ладу, а також до насильницького порушення цілісності території Казахстану» [25].

В) Грубі процесуальні порушення в ході судового процесу

Прокуратура обмежила час ознайомлення обвинувачених з матеріалами справи.

Володимир Козлову надали лише 12 днів на ознайомлення зі справою, що складається з 62 томів (близько 11 000 сторінок). При цьому порушується стаття 14 Міжнародного пакту ООН про громадянські і політичні права, згідно з якою, у разі висунутого кримінального звинувачення, особа має право на достатній час і можливості для підготовки свого захисту. Також адвокати Володимира Козлова особливо відзначали те, що текст судового вироку аналогічний зі звинуваченням, підготовленим попереднім слідством [26].

Слідчий не провів жодної очної ставки між свідками і Володимиром Козловим (хоча свідчення сторін істотно відрізнялися). Під час засідання суду першої інстанції суддя Бердибек Мирзамбеков отримував записки, після прочитання яких він оголошував перерву. Адвокати вимагали оприлюднити записки, але суддя відмовився це зробити. Формулювання багатьох питань прокурорів були упередженими і могли чинити тиск на учасників судового процесу. Наприклад, 28.08.2012 свідка Естая Карашаєва запитували: «Знаєте людей, які створювали видимість турботи про робітників, настроюючи їх проти влади»? [27]. Незважаючи на оцінно-ствердний характер формулювання, суддя не зняв це питання.

Крім того, суд **порушив презумпцію невинності**, прийнявши як факт необґрунтовану версію слідства про створену у березні 2010 року ОЗГ Аблязова-Кетебаєва-Козлова. Прокурори постійно називали Мухтара Аблязова «зловмисником», хоча ще не проводилися судові процеси з розгляду висунутих Мухтару Аблязову кримінальних звинувачень. За день до оголошення вироку Володимир Козлову, 07.10.2012, президент Назарбаєв в інтерв'ю російському Першому каналу заявив, що усі винуватці жанаозенської трагедії затримані, і він знає, яке покарання вони мають понести [28].

В той же час суд грубо порушив ст. 130 ч. 2 КПК РК: не були допитані співробітники, що проводили оперативно-розшукові заходи, – прослуховування в офісах і квартирах активістів з 2010 року. Згідно зі ст. 116 ч. 6 КПК РК, дані, отримані від невідомого джерела або від джерела, яке не було встановлене в судовому засіданні, є **неприпустимими в якості доказів**. У матеріалах справи не було надано санкції прокурора на прослуховування офісів і квартир. На засіданні наглядової колегії адвокат Венера Сарсембіна також звертала увагу суддів на те, що сторона звинувачення так і не надала протоколи вилучення листівок і матеріалів скайп-конференції між Мухтаром Аблязовим і Володимиром Козловим.

Крім того, експерт Дмитро Старостін заявив, що **матеріал скайп-конференції, на якому базувалося звинувачення, має ознаки монтажу**: «Ролик був змонтований з більшого за

обсягом матеріалу. У цьому ролику немає закликів до скидання конституційного ладу» [29]. Сам Мухтар Аблязов у своєму клопотанні судді Бердибеку Мирзабекову повідомив: «В ході цього судового процесу звинувачення будується на компіляції розрізаних частин скайп-конференції, яку нібито я проводив з активом партії «Алга!». Потрібно відзначити, що запис цієї скайп-конференції був отриманий незаконно через пристрої, призначені для прослуховування. При цьому немає можливості почути повну скайп-конференцію і складену по ній завершену стенограму, щоб зрозуміти, яким чином і із застосуванням яких методик інтерпретатори звинувачення ідентифікують скайпові голоси і осіб, яким належать ці голоси» [30]. Мухтар Аблязов просив дозволити йому виступити в суді в якості свідка захисту, але суддя не задовольнив клопотання.

Судові засідання проходили повністю казахською мовою, якою не володіє Володимир Козлов. При цьому **присутні на процесі спостерігачі особливо відзначили неякісний переклад з казахської на російську**. Адвокат Олексій Плугов відзначив, що в тексті експертизи в одній і тій же листівці один і той же напис перекладено по-різному: один раз «встань, казах, з колін і стань вільним» (казахською мовою), і «встань, казах, з колін і скинь з шиї тирана» (переклад на російську). У офіційному тексті російського перекладу вироку одна і та ж брошура в одній частині тексту називається «Грамотна організація масових заворушень», а в іншій частині тексту – «Грамотна організація масових протестів». Така непослідовність в перекладі могла істотно вплинути на класифікацію дій як злочинних.

Під час розгляду наглядової скарги у Верховному Суді перекладач здійснював вибірковий переклад, в деяких місцях спотворюючи інформацію. Один раз суддя звернувся до перекладача: «Ви можете все не перекладати, перекладайте тільки те, що вважаєте потрібним». Виступ прокурора не був перекладений. Як результат, ті міжнародні спостерігачі, які раніше не були обізнані про деталі справи Володимира Козлова, так нічого і не змогли дізнатися.

Крім того, адвокати Олексій Плугов і Венера Сарсембіна відзначали, що **Володимира Козлова засудили за новою редакцією КК РК, яка посилює покарання**. У вироку сказано, що ОЗГ Аблязова-Кетебаєва-Козлова була створена у березні 2010 року. За станом на 2010 р. КК РК передбачав покарання за організацію ОЗГ до 6 років позбавлення волі. Попри те, що закон зворотної сили не має, суд призначив покарання за новою редакцією КК РК від 25.11.2011, яка передбачає покарання від 7 до 12 років позбавлення волі. Цим суд погіршив положення опозиційного політика, порушивши ст. 77 Конституції РК, де говориться, що «законови, що встановлюють або посилюють відповідальність, покладають нові обов'язки на громадян або погіршують їх положення, зворотної сили не мають» [31]. Також суд незаконно конфіскував частину майна Володимира Козлова. Згідно з вироком, під конфіскацію потрапляє 100% майна Володимира Козлова. Була вилучена квартира, яка є єдиним спільним житлом сім'ї Козлова, що, за словами адвокатів, прямо забороняється законом [32].

Джерела:

1. У вироку суд посилається на свідчення таких свідків, що проходять за ст. 65 КК РК: Наталія Ажигалієва (оператор компанії «КазМунайГаз»), Айжангуль Амірова (колишня голова Алматинського відділення партії «Алга!») та Естай Карашаєв (оператор компанії «ОзенМунайГаз», колишній учасник страйків).

2. Сторінка Алії Турсбекової на сайті Facebook. - <https://www.facebook.com/aliya.alga/posts/562683960462080>
3. Такими свідками були: Наталія Соколова (юрист профспілки страйкуючих нафтовиків компанії Каражанбасмунай), Амангельди Лукманов (колишній працівник Ersai Caspian Contractor), Кикбайя Ешманов (колишній директор АТ «Озенмунайгаз»).
4. Информационно-аналитический портал «Республика» // «Дело Козлова»: Не читал, не слышал, но осуждаю! - <http://www.respublika-kaz.info/news/politics/24784/>
5. Информационно-аналитический портал «Республика» // «Дело Козлова»: Не читал, не слышал, но осуждаю! - <http://www.respublika-kaz.info/news/politics/24784/>
6. «Open Dialog» Foundation // Court rejects an appeal by Vladimir Kozlov. - http://odfoundation.eu/en/publications/1074/court_rejects_an_appeal_by_vladimir_kozlov
7. Информационно-аналитический портал «Республика» // «Дело Козлова»: нефтяники не хотели оговорить подсудимых. - <http://www.respublika-kaz.info/news/politics/24985/>
8. Радио Азаттык // Суд по «делу оппозиции» переходит к прениям сторон. - <http://rus.azattyq.org/content/kozlov-sapargali-aminov-trial/24713675.html>
9. «Open Dialog» Foundation // Aktau judicial proceedings and defendants' testimonies of torture, inflicted upon them during investigation. - http://www.odfoundation.eu/files/pdf/ODF_courts_Zhanaozen_maket_EN_final.pdf
10. Информационно-аналитический портал «Республика» // «Дело Козлова»: Суть бесед суд не волнует. - <http://www.respublika-kaz.info/news/politics/25405/>
11. Информационно-аналитический портал «Республика» // «Дело Козлова»: А доказательной базы нет! - <http://www.respublika-kaz.info/news/politics/25501/>
12. Информационно-аналитический портал «Республика» // «Дело Козлова»: Сактаганов сам себя опроверг. - <http://www.respublika-kz.info/news/politics/25073/>
13. Информационно-аналитический портал «Республика» // «Дело Козлова»: Сактаганов сам себя опроверг. - <http://www.respublika-kz.info/news/politics/25073/>
14. Информационное агентство «Фергана» // У казахстанского режиссера Болатата Атабаева украли в Германии деньги и документы. - <http://www.fergananews.com/news.php?id=19375>
15. Информационно-аналитический портал «Республика» // «Дело Козлова»: кто сказал про оружие? - <http://www.respublika-kz.info/news/politics/25095/>
16. Информационно-аналитический портал «Республика» // В оппонировании власти нет криминала. - <http://www.respublika-kaz.info/news/politics/25094/>
17. Информационно-аналитический портал «Республика» // «Дело Козлова»: новые сенсации от прокурора. - <http://www.respublika-kaz.info/news/politics/25508/>
18. Головний фахівець центру судової експертизи в Алмати.
19. Експерт-політолог Центру судових експертиз.
20. Експерт-лінгвіст Нижегородського державного університету імені Добролюбова.
21. Информационно-аналитический портал «Республика» // «Дело Козлова»: суд ищет «деньги партии». - <http://www.respublika-kz.info/news/politics/25184/>
22. Информационно-аналитический портал «Республика» // «Дело Козлова»: суд ищет «деньги партии». - <http://www.respublika-kz.info/news/politics/25184/>
23. Информационно-аналитический портал «Республика» // Сегодня он играет джаз, а завтра родину продаст. - http://www.respublika-kaz.biz/news/polit_process/9144/

24. Информационно-аналитический портал «Республика» // «Дело Козлова»: нет аргументов – дави на психику. - <http://respublika-kz.info/news/politics/24933/>
25. Радио Азаттык // Суд по «делу оппозиции» переходит к прениям сторон. - <http://rus.azattyq.org/content/kozlov-sapargali-aminov-trial/24713675.html>
26. «Open Dialog» Foundation // Court rejects an appeal by Vladimir Kozlov. - http://odfoundation.eu/en/publications/1074/court_rejects_an_appeal_by_vladimir_kozlov
27. Информационно-аналитический портал «Республика» // «Дело Козлова»: нефтяники не хотели оговорить подсудимых. - <http://www.respublika-kaz.info/news/politics/24985/>
28. Радио Азаттык // Перед визитом в Россию Назарбаев дважды похвалил Путина. - <http://rus.azattyq.org/content/putin-nazarbayev-kazakhstan-russia/24732171.html>
29. Радио Азаттык // Суд по «делу оппозиции» переходит к прениям сторон. - <http://rus.azattyq.org/content/kozlov-sapargali-aminov-trial/24713675.html>
30. Информационно-аналитический портал «Республика» // Аблязов Мырзабекову: «Дайте мне выступить». - <http://www.respublika-kz.info/news/politics/25178/>
31. Конституція Республіки Казахстан // Розділ 7. - <http://www.constitution.kz/razdel7/>
32. «Open Dialog» Foundation // Court rejects an appeal by Vladimir Kozlov. - http://odfoundation.eu/en/publications/1074/court_rejects_an_appeal_by_vladimir_kozlov

4. РЕАКЦІЯ МІЖНАРОДНОЇ ГРОМАДСЬКОСТІ І ВЛАДИ КАЗАХСТАНУ НА ВИРОК

А) Реакція міжнародної громадськості

Міжнародна громадськість виступила з різкою критикою вироку і закликала владу Казахстану припинити використовувати кримінальне законодавство в цілях боротьби з політичними опонентами. Правозахисні організації і уряди демократичних держав визнали Володимира Козлова **політичним в'язнем** і неодноразово закликали казахстанську владу переглянути його вирок.

Кетрін Ештон (Верховний представник Європейського Союзу з питань закордонних справ і політики безпеки), 09.10.2012: *«Делегація ЄС в Астані проводила моніторинг судового розгляду спільно з іншими міжнародними організаціями. ЄС вітає можливість вільного спостереження за судовим розглядом, але в той же час були відзначені деякі недоліки в судовому процесі. Зокрема, судовий розгляд не представив чіткої картини розслідування подій, не довів провину або безпосередню участь пана Козлова в насильстві в Жанаозені. У зв'язку з цим вирок Козлова здається неспівмірним і, враховуючи його політичну діяльність, може мати політичне підґрунтя»* [\[1\]](#).

Freedom House, 09.10.2012: *«Козлов був притягнутий до кримінальної відповідальності за свою політичну діяльність. Його злочин полягає в тому, що він закликав простих робітників боротися за свої фундаментальні права за допомогою політичної активності»* [\[2\]](#).

Human Rights Watch, 09.10.2012: *«Засудження Володимира Козлова значно обмежує поле політичної діяльності в Казахстані. Будь-яка спроба критикувати дії влади може закінчитися кримінальним переслідуванням. Ми закликаємо владу Казахстану дотримуватися узятих на себе обов'язків у сфері свободи слова і припинити використовувати кримінальне законодавство як інструмент розправи над політичними опонентами»* [\[3\]](#).

Посольство США в Казахстані, 09.10.2012: *«Ми висловлюємо стурбованість з приводу кримінального переслідування Володимира Козлова і очевидного використання системи кримінального правосуддя для того, щоб змусити замовкнути опозицію»* [\[4\]](#).

Ріккардо Мільорі (голова парламентської асамблеї ОБСЄ), 09.10.2012: *«Можна лише зробити висновок, що цей вердикт і суворий вирок можуть бути спробою направити деяке попередження опонентам влади Казахстану»* [\[5\]](#).

Маркус Ленінг (уповноважений уряду ФРН з прав людини), 09.10.2013: *«Відправляти Володимира Козлова за це на більш ніж сім років у в'язницю – абсолютно неприйнятно і говорить про політичне підґрунтя. Держава повинна захищати політичну активність, а не переслідувати її»* [\[6\]](#).

Бартош Крамек (експерт Фундації «Відкритий Діалог»), 09.10.2012: *«ЄС повинен чинити тиск на владу Казахстану в питаннях дотримання прав людини. Ми сподіваємося, що вирок відносно Козлова і негативні повідомлення спостерігачів про чесність цього процесу, а також взагалі його доцільності, знайдуть тут своє відображення»* [\[7\]](#).

Civic Solidarity, 10.10.2012: *«Міжнародна спостережна місія дійшла висновку, що процес над Володимиром Козловим, Серіком Сапаргалі і Акжанатом Аміновим не може бути визнаний відповідним стандартам справедливого судового розгляду». ... Не був доведений зв'язок між діяльністю підсудних і масовими безладами 16.12.2011 в м. Жанаозен (звинувачення на підставі ст. 164 частина 3 КК РК); доказовий матеріал, зібраний органами слідства, є необ'єктивним і недостатнім для доказу провини підсудних»* [\[8\]](#).

Марцін Свенцицький (депутат польського сейму): 10.10.2012: «*Це мені нагадує процеси в Польській Народній Республіці, коли «організована група», що «має намір силовим способом звалити владу», «має зв'язки із закордоном», «збирає гроші», «зустрічається». Тоді уся типова опозиційна діяльність в комуністичній державі каралася ув'язненням або іншими репресіями»* [\[9\]](#).

Віола фон Крамон (депутат Бундестагу ФРН) 11.10.2012: «*Вирок Володимиру Козлову про позбавлення його волі на сім з половиною років — ляпас, зокрема і федеральному уряду, в сфері політики відносно Казахстану. Виголошенням вироку уряд Казахстану знімає з себе головну відповідальність за розстріл нафтовиків в Жанаозені 16 грудня 2011 р.»* [\[10\]](#).

Solicitors' International Human Rights Group, 10.11.2012: «*На думку спостерігачів, звинувачувальні вирок проти Козлова не були виправдані ні представленими в суді доказами, ні свідченнями свідків, ні обґрунтуванням остаточного рішення. Ми рекомендуємо негайно звільнити Козлова»* [\[11\]](#).

Норвезький комітет Хельсінкі, 18.10.2012: «*Влада Казахстану повинна прагнути до поліпшення громадянських і політичних прав в країні, не душити діючу опозицію. Вирок відносно Козлова здається політично мотивованим і несправедливим»* [\[12\]](#).

Резолюція Європейського Парламенту щодо Казахстану від 22.11.2012: «*Висловити глибоку занепокоєність виголошенням вироку Володимиру Козлову, Акжанату Амінову і Серіку Сапаргалі після судового розгляду, який характеризувався численними процесуальними порушеннями, що привів до подальшого обмеження політичної свободи опозиції в Казахстані»* [\[13\]](#).

Резолюція Європейського Парламенту щодо Казахстану від 18.04.2013: «*Знову висловлює свою стурбованість взяттям під варту опозиційних лідерів і юристів на підставі судових розглядів, невідповідних міжнародним стандартам, а також знову підтверджує свій заклик до звільнення усіх осіб, звинувачених на підставі розмитих кримінальних звинувачень, які можуть вважатися політично мотивованими, у тому числі Володимира Козлова, Вадима Курамшина і Рози Тулетаєвої; висловлює свою стурбованість з приводу справедливості судових розглядів, а також повторює свій заклик до забезпечення прозорості і міжнародних стандартів під час судових розглядів, припинення звинувачень на підставі згаданих вище розмитих кримінальних звинувачень, а також забезпечення незалежності судової системи»* [\[14\]](#).

Державний департамент США, 19.04.2013: «*Громадські організації відзначили, що обвинувальний висновок у справі за звинуваченням Володимира Козлова містив довгі витримки політичних висновків і звинувачень, що ґрунтуються швидше на припущеннях, ніж на доказах. ... Звинувачення були пов'язані з підтримкою, яку Козлов надавав страйкуючим працівникам в Жанаозені. Козлов і «Алга!» дійсно надавали моральну і фінансову підтримку страйкуючим, проте влада не представила в суді докази, які б підтвердили його зв'язок з насильством або скиданням уряду»* [\[15\]](#).

Головна колегія адвокатів Польщі, 14.05.2013: «*Суди схильні до значного впливу з боку державної влади. Система правосуддя і державна адміністрація значною мірою корумповані»* [\[16\]](#).

Amnesty International, 23.05.2013: «*Він є в'язнем совісті. За словами незалежних спостерігачів, що були присутніми на суді, на процесі ігнорувався принцип презумпції невинності, а звинувачення не змогло надати достатніх доказів провини Володимира Козлова»* [\[17\]](#).

Сари Ессая і Еия-Ріітта Корхола (депутати Європейського Парламенту), 25.06.2013: *«З огляду на те, що його (Володимира Козлова - ред.) судовий процес був визнаний міжнародними спостерігачами, організаціями і ЗМІ несправедливим і політично мотивованим, даним ми закликаємо Казахстан переглянути справу Володимира Козлова і не допустити подальшого політичного переслідування опозиції в майбутньому».*

Жозе Мануель Баррозу (голова Європейської Комісії), 23.07.2013 [у відповідь на лист депутата Європарламенту Пола Мерфі відносно політичних в'язнів в Казахстані]: *«Делегація ЄС в Астані, разом з посольствами країн ЄС в Казахстані уважно відстежує справу Володимира Козлова і відвідувала попередні судові слухання у його справі з метою забезпечення справедливого і прозорого процесу. Крім того, ми як і раніше перебуваємо в постійному контакті з його адвокатом, його дружиною, з його колишнім заступником в партії «Алга!» і з НУО, які інформують нас про стан здоров'я Володимира Козлова. У відвідуванні в'язниці нам відмовила казахстанська влада».*

Тадеуш Возняк (депутат польського сейму), 05.08.2013: *«Я скажу, що я не розумію, за що суд засудив Володимира Козлова. За які злочини? Ми, поляки, десятки років боролися за свободу і сьогодні у нас є батьківщина, в якій ми можемо говорити те, що ми думаємо. Я – депутат Сейму, я – в опозиції. Я можу все сказати про президента, все сказати про прем'єра, про внутрішню і іноземну політику, про усі справи. І мене за це ніхто не судитиме, тому що у нас судять злочинців, вбивць, злодіїв. У нас немає політичних в'язнів».*

Майкл Манн (офіційний представник голови європейської дипломатії Кетрін Ештон), 07.08.2013: *«Європейський Союз розчарований рішенням Верховного Суду Казахстану, який підтвердив вирок Володимиру Козлову, засудженому лідерові забороненої опозиційної партії «Алга!». Делегація ЄС, разом з іншими міжнародними спостерігачами, була присутньою на судовому розгляді і відзначила деякі процедурні недоліки, пов'язані з проханнями захисту»* [\[18\]](#).

Після оголошення рішення Верховного Суду 05.08.2013 дружина Володимира Козлова Алія Турусбекова і президент громадського фонду «Арк суйеу» Михайло Сізов в посольстві Європейського Союзу провели ряд зустрічей з представниками дипломатичних місій від Європейської Комісії, США, ОБСЄ, Великобританії, Греції, Італії, Бельгії, Австрії, Іспанії, Німеччини, Фінляндії, Швеції, Нідерландів і Латвії. Окремо була проведена зустріч з головою представництва ЄС в Казахстані Аурелією Бушез.

Алія Турусбекова та Михайло Сізов обговорили із заступниками послів і радниками послів з політичних питань ситуацію з правами людини в Казахстані, обставини несправедливого суду у справі Володимира Козлова, розповіли про те, що влада вже двічі відмовляє Михайлу Сізову в реєстрації Комітету захисту політичних в'язнів Казахстану. **Представники посольств висловили занепокоєність з приводу того, що розгляд наглядової скарги у Верховному Суді пройшов формально, а судді не проаналізували детально усі обставини справи і аргументи учасників судового процесу.** Представники посольств пообіцяли Алії Турусбековій постійно відстежувати ситуацію з дотриманням прав Володимира Козлова в колонії, а також вивчити і по можливості вплинути на рішення про його переведення до колонії за місцем проживання [\[19\]](#).

Б) Реакція влади Казахстану і провладних ЗМІ

Переважно представники влади вважають, що критерієм справедливості була можливість присутності на суді міжнародних спостерігачів.

Алтай Абібұлаєв (офіційний представник МЗС Казахстану), 09.10.2012: «Я категорично не згоден з політично мотивованими інсинуаціями про нібито відсутність справедливого і неупередженого судового рішення. Судовий розгляд проходив у відкритому режимі, і на процес були допущені усі ЗМІ, а також представники громадських об'єднань з різних країн. Це конкретне і яскраве підтвердження справедливості і неупередженості судового процесу, на що спочатку зверталася особлива увага» [\[20\]](#).

Нурдаулет Суїндіков (офіційний представник Генеральної прокуратури Казахстану), 10.10.2012: «Суд проходив в умовах максимальної відкритості, з дотриманням принципів всебічності розгляду, змагальності і рівноправності сторін. На процесі були присутніми представники різних неурядових організацій, ЗМІ, міжнародні спостерігачі. Судом досліджені усі представлені сторонами обвинувачення і захисту докази» [\[21\]](#).

Ермухамет Ертісбаєв (радник Нурсултана Назарбаєва), 11.10.2012: «Я категорично не згоден із заявою Human Rights Watch про те, що вирок по Володимиру Козлову – це удар по свободі висловлювання думки. Сам Козлов і інші опозиціонери впродовж багатьох років завжди висловлювали свою думку, давали жорстку, вельми неприємну оцінку і президентові, і політичній системі Казахстану» [\[22\]](#).

Нурсултан Назарбаєв (президент РК), 22.10.2012: «Було проведено повністю відкрите, громадське, прозоре слідство. Усі засоби масової інформації, усі, хто хотів взяти участь, були на справедливому суді. Усі винні були засуджені не за які-небудь інші діяння, а за конкретні злочини. Були засуджені і представники правоохоронних органів, які перевищили свої повноваження і відкрили вогонь на ураження. Ті, хто розпалював конфлікт, також отримали своє покарання» [\[23\]](#).

Посольство Казахстану у Бельгії, 11.07.2013: «Трагічні події в Жанаозені стали шоком для усіх в Казахстані, затьмаривши урочистості з нагоди 200-річчя нашої незалежності. Впродовж останніх двадцяти років наші уряд і громадяни переживали почуття гордості за свою країну, ситуація в якій залишалася стабільною і керованою. Як вказав президент: «Події в Мангістауській області стали серйозним випробуванням для Казахстану. Нам був кинутий виклик в ювілейний рік». ... Ми визнаємо, що нездатність влади і керівництва компанії вирішити суперечку зі страйкуючими робітниками створила умову для спалаху насильства. Уряд продовжує розвивати і удосконалювати механізми врегулювання трудових суперечок на місцевому і національному рівні і канали, якими працівники можуть повідомити про свої законні претензії» [\[24\]](#).

Посольство Казахстану в Італії, липень 2013: «Як вказав суд, ці незаконні дії чинилися за допомогою незареєстрованих партій «Алга!» та «Хайлик Майдани», а також пов'язаних з ними радикальних ЗМІ («Республіка», «Взгляд», «К+», «Стан ТВ»). Відповідно до законодавства Казахстану, ці партії і пов'язані з ними ЗМІ припинили свою діяльність. Ці структури повністю фінансуються паном Аблязовим, що був головою БТА Банку, який зник з Казахстану в 2009 році після того, як акціонери банку звинуватили його в привласненні майже 6 мільярдів доларів США. ... Іншими словами, вказані партії і ЗМІ стали частиною витонченої «жалячої операції», організованої засудженим злочинцем, яка загрожувала безпеці і стабільності Казахстану. Він без ліку витрачав викрадені долари, роблячи їх ефективним зряддям в своїй наклепницькій кампанії проти власної

країни. ... Уряд зобов'язаний реагувати на спроби зруйнувати основи держави, викликати соціальні потрясіння і порушити національну безпеку» [25].

Провладні ЗМІ, які до цього ігнорували тему судового процесу у справі опозиціонера, у досить схожому стилі оголосили про «викриття казахстанським правосуддям злочинного угруповання Аблязова-Козлова, яке тривалий час отримувало фінансові і політичні дивіденди від розхитування ситуації в країні»:

Інтернет-портал zakon.kz, стаття «Аблязов, Козлов і «Алга!»: гроші на крові», 09.10.2012: «Суд, що завершився в Актау над провокаторами незаконного страйку в Жанаозені Козловим, Сапаргалі і Аміновим довів: уся аблязівська піраміда брехні побудована на кривавих грошах. Це безпринципне ноу-хау Аблязова безсоромно перейняли його підлеглі з радикального угруповання «Алга!». Схема такого бізнесу, на якому наживався Аблязов і його підлеглі, позбавлена будь-якої моралі. Спочатку вони розпалювали соціальний конфлікт, поливали непідготовлені голови інформаційним брудом, а потім прагнули отримати від конфлікту фінансові і політичні дивіденди» [26].

Інтернет-портал Abai.kz, стаття «Алга!»: спосіб заробити на брехні», 09.10.2012: «Суд, що завершився в Актау, над членами групи «Алга!» Козловим і Сапаргалі, підбурювачем Аміновим, який вводив народ в оману, відкрив істинне обличчя аблязівської організації перед казахстанцями і міжнародними спостерігачами. Підводячи підсумки, кожен помітив, що організація «Алга!» була підготовленою організацією, яка тягнула народ назад, завдаючи йому шкоди, збуджуючи соціальну ворожнечу, робила нечесний бізнес» [27].

Газета «Експресс-К», стаття «Козлов залишився без скарбів», 12.10.2012: «Його багатомільйонні доходи явно носять сумнівний характер. Досить сказати, що значна частина цих коштів явно належить шахраєві Аблязову, який прокрався. Суд в Актау завершився справедливим підсумком, хоча тяжкість злочинів Козлова і «Алги!» могла потягнути і на більше покарання» [28].

Газета «Казахстанська правда», стаття «Суд був прозорим і відкритим», 16.10.2012: «В суді ретельно, усебічно, об'єктивно і неупереджено досліджувалися усі обставини справи, в повному об'ємі забезпечувалися змагальність і рівноправ'я сторін. Судовий розгляд проходив у відкритому режимі, в ньому міг взяти участь кожен. На процес були допущені усі ЗМІ, представники громадських об'єднань і організацій незалежно від країни походження, поглядів і переконань» [29].

Газета «Літер», стаття «Винесено справедливий вирок провокаторам масових безладів в Жанаозені», 18.10.2012 р.: «В результаті усі понесли заслужене покарання. Проте залишився певний осад від грудневих подій 2011 року. Адже там загинули 16 осіб і десятки дістали поранення. І хтось втратив своїх рідних, хтось – близьких, а це є непоправною втратою, незважаючи на винесений судом справедливий вердикт відносно організаторів масових безладів, що схилили звільнених робітників до продовження акцій протесту і жорсткого протистояння владі. ... Може, настав час вжити більш активних заходів відносно незареєстрованої партії «Алга!» і їй подібних «суспільно-політичних» організацій, щоб зберегти в республіці найбільше наше надбання – стабільність» [30].

Ввечері, 08.10.2012, після проголошення вироку, на державних телевізійних каналах «Хабар» і «Казахстан» був продемонстрований фільм про Володимира Козлова під назвою «Алга!» і гроші» (в жодній з телепрограм він не анонсувався). **У документальному фільмі Володимир Козлов був представлений як головний ініціатор безладу в суспільстві.** Інформація про автора і творчу групу фільму не була надана. У фільмі лунають слова

диктора: «Група на чолі з Козловим — це група, яка звикла заробляти гроші за рахунок криків і порожніх закликів. ... Дружина Козлова — казашка Алія Турусбекова. Чому Козлов одружився на простій казахській дівчині? Зрозуміло, про що думав Козлов. «Я одружився на вашій дочці, тепер поважайте мене» [31].

Джерела:

1. Council of the European Union // Statement by the spokesperson of High Representative Catherine Ashton on the trial of Vladimir Kozlov in Kazakhstan. - http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/132776.pdf
2. Freedom House // Kozlov Conviction in Kazakhstan a Miscarriage of Justice. - <http://www.freedomhouse.org/article/kozlov-conviction-kazakhstan-miscarriage-justice>
3. Human Rights Watch // Kazakhstan: Opposition Leader Jailed. - <http://www.hrw.org/news/2012/10/09/kazakhstan-opposition-leader-jailed>
4. United States Diplomatic Mission to Kazakhstan // U.S. Embassy Statement. - <http://kazakhstan.usembassy.gov/st-10-09-12.html>
5. Радио Азаттык // ПА ОБСЕ обеспокоена приговором Козлову. - <http://rus.azattyq.org/content/news/24734431.html>
6. DW // Немецкий омбудсмен разочарован приговором казахскому оппозиционеру. - <http://dw.de/p/16N27>
7. Onet // Ekspert: UE nie może być bierna ws. wyroków na opozycję w Kazachstanie. - <http://wiadomosci.onet.pl/kraj/ekspert-ue-nie-moze-byc-bierna-ws-wyrokow-na-opozycje-w-kazachstanie/cj5nd>
8. Civic Solidarity // Предварительный отчет о судебном процессе над Владимиром Козловым, Сериком Сапаргали и Акжанатом Аминовым. - http://www.civicsolidarity.org/sites/default/files/preliminary_report_kozlov_trial_ru.pdf
9. Информационно-аналитический портал «Республика» // Приговор Козлову Акорде еще аукнется. - <http://www.respublika-kaz.info/news/politics/25911/>
10. Информационно-аналитический портал «Республика» // «Приговор Козлову – пощечина Германии». - <http://www.respublika-kaz.info/news/politics/25953/>
11. Solicitors' International Human Rights Group // Kozlov report. - <https://sites.google.com/a/sihrg.org/solicitors-international-human-rights-group/Home/kozlov/kozlov-report>
12. Human Rights House Network // Kazakhstan opposition leader sentenced in politically motivated trial. - <http://humanrightshouse.org/Articles/18751.html>
13. European Parliament // European Parliament resolution of 22 November 2012 containing the European Parliament's recommendations to the Council, the Commission and the European External Action Service on the negotiations for an EU-Kazakhstan enhanced partnership and cooperation agreement. - <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2012-0459+0+DOC+XML+V0//EN&language=EN>
14. European Parliament // European Parliament resolution of 18 April 2013 on the human rights situation in Kazakhstan. - <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P7-TA-2013-0190&language=EN>
15. U.S. Department of State // 2012 Human Rights Reports: Kazakhstan. - <http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/2012/sca/204402.htm>

16. Adwokatura Polska // Report on monitoring mission in Kazakhstan performed by the Polish Bar Council. - http://adwokatura.pl/wp-content/uploads/2013/07/NRA_Report_on_Mission_in_Kazakhstan-amended_all.pdf
17. Amnesty International // The state of the world's human rights. - http://files.amnesty.org/air13/AmnestyInternationalAnnualReport2013_complete_en.pdf
18. Interfax-Kazakhstan // European Union disappointed with Kazakh court's refusal to revisit Kozlov's verdict. - http://www.interfax.kz/?lang=eng&int_id=10&news_id=6019
19. Информационно-аналитический портал «Республика» // «Алие советуют не падать духом». - <http://www.respublika-kaz.info/news/politics/31903/>
20. РИА Новости // Суд над оппозиционером Козловым был беспристрастным - МИД Казахстана. - <http://ria.ru/world/20121009/769992944.html>
21. Газета «Казахстанская правда» // Признаны виновными. - <http://newsite.kazpravda.kz/print/1349831869>
22. Газета «Казахстанская правда» // Демократия как фильтр для экстремизма. - <http://newsite.kazpravda.kz/print/1349919139>
23. Радио Азаттык // Назарбаев рассказал австрийцам о Жанаозене. - <http://rus.azattyq.org/content/nazarbayev-talks-about-zhanaozen-in-austria/24747810.html>
24. «Open Dialog» Foundation // Information from Embassy of Kazakhstan in Belgium. - http://odfoundation.eu/files/pdf/ODF_Information_from_Kazakhstan_Embassy_in_Belgium.pdf
25. «Open Dialog» Foundation // Document. Kazakhstan's commitment to human rights and the rule of law. - http://odfoundation.eu/files/pdf/ODF_Information_From_Kazakhstan_Embassy_Eng.pdf
26. Информационный портал Zakon.kz // Аблязов, Козлов и «Алга»: деньги на крови. - <http://www.zakon.kz/4517695-abljazov-kozlov-i-alga-dengi-na-krovi.html>
27. Радио Азаттык // Реакция провластных изданий на приговор Козлову. - <http://rus.azattyq.org/content/kazakhstan-official-media-on-sentence-to-kozlov/24733603.html>
28. Газета «Экспресс-К» // Козлов остался без сокровищ. - http://www.express-k.kz/show_article.php?art_id=74164
29. Газета «Казахстанская правда» // Суд был транспарентным и открытым. - <http://newsite.kazpravda.kz/print/1350351124>
30. Портал новостей i-News.kz // «Сколько веревочке не виться». - <http://i-news.kz/news/2012/10/18/6680027-skolko-verevochke-ne-vitsya.html>
31. Телевизионный канал «Казахстан» // «Алга!» и деньги. - http://kaztrk.kz/kaz/news/special-project/Alga_men_aksha_.html

5. ВОЛОДИМИР КОЗЛОВ ПІД ПОСТІЙНИМ ТИСКОМ ВЛАДИ

А) Володимир Козлову незаконно відмовляють в переведенні до колонії за місцем проживання

16.12.2012 рішенням МВС Володимира Козлова етапували до колонії не за місцем проживання – до міста Петропавловськ, адміністративний центр Північно-казахстанської області. **14.12.2012** МВС Казахстану роз'яснило, що Володимир Козлов етапований до установи ЕС-164/3 в Північно-казахстанській області, оскільки на території Мангістауської області, де він був засуджений, відсутня колонія загального режиму [1]. **Проте ст. 68 КВК прямо говорить, що засуджений має відбувати покарання в колонії за місцем останнього проживання до засудження [2] (у випадку з Володимиром Козловим це Алматинська область).**

21.05.2013 МВС роз'яснило дружині Володимира Козлова, що сьогодні фактично не існує перешкод для переведення Володимира Козлова до однієї з виправних установ міста Алмати або Алматинської області. Однак прохання про відповідне переведення не може бути задоволене, оскільки згідно зі ст. 76 КВК РК, засуджений до позбавлення волі повинен відбувати увесь термін покарання в одній виправній установі [3]. Але, як відзначив правозахисник Євген Жовтіс, **спочатку МВС мало виконати першу вимогу законодавства – етапувати Володимира Козлова до колонії за місцем проживання.** Тільки після цього починає діяти друга вимога про відбуття покарання в одній і тій самій виправній установі.

11.09.2013 була опублікована офіційна відповідь Комітету кримінально-виконавчої системи (ККВС) МВС на запит редакції інтернет-порталу Total.kz: *«Вирішення питання про переведення Козлова В.І. до колонії загального режиму департаменту КВС по м. Алмати і Алматинській області на даний момент не є можливим у зв'язку з труднощами розміщення засуджених у цій установі»* [4]. Голова представництва Євросоюзу в Казахстані Аурелія Бушез 12.09.2013 висловила здивування і стурбованість відповіддю МВС [5]. За словами Євгена Жовтіса, така **відповідь означає, що в колонії загального режиму в Алмати немає місць [6].** Правозахисник підкреслює, що через рік після оголошення вироку Володимир Козлову слідчі могли згідно з законодавством спланувати розміщення Володимира Козлова в колонії за місцем проживання: *«Колонія ж не є статичною установою, з неї хтось звільняється. Якщо є черга, оголосить список черговиків і вкажіть, яким в ній за рахунком йде пан Козлов»* [7]. При цьому за даними джерел недержавного ЗМІ «Республіка», в колонії Алматинської області є вільні місця [8].

07.10.2013 стало відомо, що ККВС залишив без задоволення заяву Алії Турусбекової про переведення чоловіка до колонії за місцем проживання, яке вона подала, оскільки *«обставини, що перешкоджають подальшому знаходженню Козлова В.І. в установі ЕС-164/3, відсутні»*. Керівництво ККВС вважає, що достатніми підставами для переведення засудженого до іншої виправної установи є реорганізація виправної установи, загрози безпеки ув'язненого або його хвороба [9]. За наявними даними, в колонії Північно-казахстанської області Володимир Козлов як і раніше не отримує кваліфікованої медичної допомоги, через що йому загрожує інсульт [10].

Коментар до КВК РК вказує на те, що відбуття покарання у вигляді позбавлення волі у виправних установах за місцем проживання має на меті соціальну реабілітацію і підтримку контактів з сім'єю. 08.09.2013 своїм Указом Президент Нурсултан Назарбаєв заснував в Казахстані нове свято – День сім'ї. За його словами, *«культивування сімейних цінностей, багатодітності – це одне з первинних завдань нашої держави»* [11]. **Алія Турусбекова чекає**

народження дитини найближчим часом, що фактично позбавляє її можливості зустрічатися з Володимиром Козловим в Північно-казахстанській області.

Б) Адміністрація колонії намагається перевести опозиціонера в ШІЗО

У колонії Володимир Козлов постійно стикається з провокаціями і упередженим відношенням з боку адміністрації. Абсолютно безпідставно йому роблять догани, що може негативно позначитися на його подальшому відбутті покарання. Зокрема, у вигляді стягнення опозиційного політика можуть помістити до штрафного ізолятора (ШІЗО). У листі до своєї дружини Алії Турусбекової Володимир Козлов наводить приклади, коли на нього пишуть доповідні за найдрібніші проступки: був помічений без форменого одягу або ж «виявили біля мого ліжка паперову серветку» [12]. Алія Турусбекова припускає, що адміністрація колонії хоче посадити Володимира Козлова в ШІЗО і тому навмисно шукає «законні» приводи для цього.

Володимир Козлов написав заяву про надання йому тривалого побачення з дружиною 12.11.2013 Алія Турусбекова побоюється, що його можуть відправити до ШІЗО якраз у той момент, коли вона приїде до нього на побачення. «Я дуже стурбована тим, що відбувається зараз в колонії. Розуміння того, що у в'язницях можуть робити з людьми жахливі речі (є ж сумні приклади), викликають у мене страх за близьку людину. Проте, незважаючи на свій стан, я готова провести ряд акцій, у тому числі пікети МВС і ККВС, голодовки і інші акції» [13], – заявила Алія Турусбекова.

Джерела:

1. Сторінка групи «Свободу В. Козлову, І. Вінявському, С. Сапаргалі та іншим політичним жертвам» на сайті Facebook. - https://www.facebook.com/photo.php?fbid=451322554931555&set=o.295136890548618&type=1&relevance_count=1&ref=nf
2. Інформаційні системи «Параграф» // Кримінально-виконавчий кодекс Республіки Казахстан. - http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1008443#sub_id=680000
3. «Open Dialog» Foundation // The management of the penal colony EC-164/3 assures: Vladimir Kozlov's health condition is satisfactory. - http://odfoundation.eu/en/publications/1284/the_management_of_the_penal_colony_es_164_assures_vladimir_kozlovs_health_condition_is_satisfactory
4. Портал Total.kz // Для опозиціонера Козлова не хватило места в алматинской колонии. - http://total.kz/politics/2013/09/11/dlya_vladimira_kozlova_ne_hvatae/#begin_st
5. Сторінка Алії Турусбекової на сайті Facebook. - <https://www.facebook.com/aliya.alga/posts/583970835000059>
6. Правозахисник відзначає, що формулювання «труднощі з розміщенням» не передбачає питань етапування чи безпеки, медичних показань чи оперативної обстановки у колонії, оскільки всі ці питання регулюються законодавством.
7. Информационно-аналитический портал Ablyazov.org // Сказано: для Козлова места нет. - <http://ablyazov.org/skazano-dlya-kozlova-mesta-net.htm>
8. Информационно-аналитический портал «Республика» // Место для Козлова освободится 9 октября. - <http://respublika-kz.info/news/politics/32649/>

9. Сторінка Алії Турусбекової на сайті Facebook. -
https://www.facebook.com/photo.php?fbid=596206450443164&set=a.448233011907176.107462.100001614433446&type=1&relevant_count=1
10. «Open Dialog» Foundation // Vladimir Kozlov may soon suffer a stroke due to lack of medical care in prison. -
http://odfoundation.eu/en/publications/1403/vladimir_kozlov_may_soon_suffer_stroke_due_to_lack_of_medical_care_in_prison
11. Официальный сайт Президента Республики Казахстан // Поздравление Главы государства Нурсултана Назарбаева с Днем семьи. - http://www.akorda.kz/ru/page/page_214705_pozdravlenie-glavy-gosudarstva-nursultana-nazarbaeva-s-dnem-semi
12. Сторінка Алії Турусбекової на сайті Facebook. -
<https://www.facebook.com/aliya.alga/posts/602895569774252>
13. Сторінка Алії Турусбекової на сайті Facebook. -
<https://www.facebook.com/aliya.alga/posts/602895569774252>

6. ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Суд у справі Володимира Козлова був проведений з грубими порушеннями міжнародних стандартів справедливого судового процесу. Не було забезпечено рівноправності і змагальності сторін, що прямо порушує ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права і ст. 10 Загальної декларації прав людини. Сфабрикована доказова база підтверджує сумнівну легітимність звинувачень проти Володимира Козлова. Суди апеляційної, касаційної і наглядової інстанцій ніяк не мотивували свої рішення відмовити в скаргах Володимиру Козлову; розгляди апеляційних скарг пройшли швидко і формально без проведення дебатів учасників судового процесу, були проігноровані аргументи сторони захисту. Крім того, обґрунтування МВС відмови Володимиру Козлову в переведенні до колонії за місцем проживання суперечать прямим вимогам казахстанського законодавства.

Стаття 164 КК РК («Збудження соціальної ворожнечі») є політичною і не має певних правових рамок, тому може використовуватися як легальний інструмент політичних репресій. Human Rights Watch заявляє, що ця стаття «є розмитою, надмірно загальною і криміналізує поведінку і висловлювання, захищені міжнародним законодавством про права людини» [1]. У законодавстві Казахстану термін «соціальної ворожнечі» частково визначається тільки у ст. 20 Конституції, яка забороняє пропаганду або агітацію «соціальної, расової, національної, релігійної, станової і родової переваги». Але, на думку спостерігачів, суду не вдалося довести, що Володимир Козлов закликав до переваги якої-небудь соціальної групи над іншою соціальною групою.

Європейський парламент у своїх Резолюціях від 15.03.2012, 22.11.2012 і 18.04.2013 закликав Казахстан внести поправки до ст. 164 КК РК відповідно до міжнародних стандартів захисту прав людини, проте казахстанська влада проігнорувала ці вимоги. Більше того, проект нового Кримінального Кодексу посилює покарання за збудження соціальної ворожнечі. Засудженням за цією статтею може загрожувати до 20 років позбавлення волі [2].

Судовий вирок Володимиру Козлову базується на оціночних судженнях відносно дій цивільних активістів і політиків, а також на припущеннях про мотивацію цих дій. Критику з боку Володимира Козлова на адресу влади прокурори називали «брехливою», «злочинною», «провокаційною», «такою, що підриває конституційні основи держави». Опозиційного політика звинуватили в «створенні позитивного політичного іміджу Мухтара Аблязова». Такі звинувачення є неприйнятними в державі, яка у своїй Конституції проголосила «ідеологічне і політичне різноманіття». Текст обвинувального висновку підтверджує, що, за версією казахстанської прокуратури, публічна критика на адресу влади може розцінюватися як розпалювання соціальної ворожнечі.

Фактично, Володимира Козлова притягнули до кримінальної відповідальності за ведення опозиційної діяльності. У європейських країнах ведення опозиційної діяльності вважається нормою. Згідно з Монакською та Стамбульською деклараціям Парламентської Асамблеї ОБСЄ, в регіоні ОБСЄ не повинно бути політичних в'язнів. 01.07.2013 р. Президент Казахстану у відповідь на запитання британської журналістки Ромілі Вікс про переслідування лідерів опозиції заявив: *«У нас немає політичного переслідування, і якщо хтось, говорите, там у в'язниці і так далі — назвіть такі прізвища. Це загальні розмови... За поради, зауваження дякуємо вам, але вказувати, як нам жити, будувати нашу країну — нам ніхто не має права»* [3]. Фундація «Відкритий Діалог» вважає, що Казахстан, який є учасником ОБСЄ і включений до складу Ради ООН з прав людини, не може займати таку позицію відносно дотримання прав людини в країні.

Фундація «Відкритий Діалог» стурбована несправедливим і політично мотивованим вироком лідерів опозиції Володимиру Козлову, а також репресіями проти недержавних ЗМІ, опозиційних активістів і неурядових організацій, у зв'язку з чим закликає:

Міністра внутрішніх справ і голову Комітету кримінально-виконавчої системи МВС РК:

- Негайно виконати положення КВК і перевести Володимира Козлова до колонії за місцем проживання в Алматинській області, що також дозволить міжнародним правозахисним організаціям і представникам ЄС ретельно відстежувати умови утримання і дотримання прав засудженого.

Міністра закордонних справ Республіки Казахстан:

- Надати можливість представникам Європейського Союзу, казахстанських і міжнародних правозахисних організацій здійснювати візити до виправної установи ЕС-164/3, в якій зараз утримується Володимир Козлов.

Президента Республіки Казахстан і Комісію з питань помилування при Президенті Республіки Казахстан:

- Здійснити помилування Володимира Козлова.

Уповноваженого з прав людини в Республіці Казахстан:

- Подати відповідне клопотання про помилування на розгляд Комісії з питань помилування при Президенті Республіки Казахстан.

Уряд Республіки Казахстан:

- Взяти до уваги рекомендації Європейського парламенту і Верховного комісара ООН з прав людини Наві Піллей, забезпечивши проведення повного, об'єктивного розслідування подій в Жанаозені за участю міжнародної громадськості;
- Внести поправки до ст. 164 КК РК на основі принципів верховенства права відповідно до міжнародних стандартів у сфері захисту прав людини; направити запропоновані зміни на експертизу до Європейської комісії за демократію через право (Венеціанська комісія);
- Провести реформи, спрямовані на забезпечення незалежності судової системи і дотримання міжнародних стандартів справедливого судового процесу;
- Припинити використовувати розмиті кримінальні звинувачення як інструмент політично мотивованих переслідувань опозиційних лідерів, незалежних журналістів, цивільних активістів, правозахисників.

Президента Європейського парламенту Мартіна Шульца, Верховного представника Європейського Союзу з питань закордонних справ і політики безпеки Кетрін Ештон, спеціального представника ЄС з прав людини Ставроса Ламбринідиса, Уповноваженого ЄС з прав людини Нікофороса Діамандуроса, голову Єврокомісії Жозе Мануель Баррозу, директора БДІПЛ Янеза Ленарчика, представників дипломатичних місій країн ЄС в Казахстані:

- Враховуючи проведення переговорів з прийняття нової угоди про розширене партнерство ЄС і Казахстану, проводити ретельний моніторинг дотримання прав людини в країні, привертати увагу влади Казахстану до фактів грубих порушень прав людини, підкреслюючи, що однією з умов більш тісної співпраці є невідкладне і повне виконання Казахстаном своїх міжнародних зобов'язань в області прав людини, неприпустимість практики політично мотивованих кримінальних переслідувань і помсти політичним опонентам;

- Контролювати умови утримання і дотримання прав Володимира Козлова в колонії, висувати вимоги до адміністрації колонії надати Володимирі Козлову можливість пройти кваліфіковане лікування;
- Сприяти ухваленню позитивного рішення про переведення Володимира Козлова до колонії за місцем проживання.

Підтримати наші звернення можна, звернувшись за адресами:

- Президентів Казахстану Нурсултану Назарбаєву – Адміністрація Президента, будівля «Акорда», Лівий берег, Астана 010000, Казахстан, факс +7 7172 72 05 16;
- Уповноваженому з прав людини в Республіці Казахстан Аскарму Шакірову – 010000, м. Астана, Лівий берег, Будинок Міністерств, 15 під'їзд; e-mail: ombudsman-kz@mail.ru, факс: +7 7172 740548;
- Голові Комітету кримінально-виконавчої системи МВС РК Бауржану Бердалину - 010000, м. Астана, вул. Б.Майліна 2. Тел. +7 7172 72-30-26, +7 7172 72-30-37. Форма для звернень: <http://kuis.kz/kz/otinishter>;
- Міністрові внутрішніх справ РК Калмуханбету Касімову – 010000, м. Астана, проспект Тауелсіздік, 1. тел. +7 7172 72 24 93, +7 7172 71-51-89, e - mail: oraz-n@mvd.kz;
- Генеральному прокуророві РК Асхату Даулбаєву - 010000, м. Астана, Будинок міністерств, під'їзд №2, вул. Оринборг, 8. Тел.: +7 7172 71-26-20, +7 7172 71-28-68;
- Міністрові закордонних справ Республіки Казахстан Єрлану Ідрісову - 010000, м. Астана, Лівий берег, вул. Кунаєва, 31. Тел.: +7(7172) 72-05-18, +7(7172) 72-05-16, e - mail: midrk@mfa.kz;
- Президентів Європейського Парламенту Мартіну Шульцу - Rue Wiertz 60, 1047 Bruxelles, Belgique. Тел. +32 (0) 2 28 40 737, +33 (0) 3 88 1 74 938. E-mail голови кабінету Маркуса Вінклера: markus.winkler@europarl.europa.eu;
- Верховному представникові ЄС з питань закордонних справ і політики безпеки Кетрін Ештон – 1046 Brussels, Belgium. Тел. +32 2 584 11 11. Форма для звернень: http://www.eeas.europa.eu/contact/index_en.htm;
- Ставросу Ламбринідису – спеціальному представникові ЄС з прав людини - 1046 Brussels, Belgium. Тел. +32 2 584 2305, e - mail: stavros.lambrinidis@ext.eeas.europa.eu;
- Уповноваженому ЄС з прав людини Нікофоросу Діамандуросу - F - 67001, м. Страсбург, avenue du Président Robert Schuman, 1. Тел. +33 3 88 17 23 13;
- Голові Єврокомісії Жозе Мануель Баррозу – 1049 Brussels, Belgium. Тел. +32(0) 2 298 1566, +32(0) 2 296 5745. Форма для звернень: http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/president/contact/mail/index_en.htm;
- Директорові БДІПЛ Янезу Ленарчику - Ul. Miodowa 10, 00-251 Warsaw, Poland, Office: +48 22 520 06 00. Факс: +48 22 520 06 05, e - mail: office@odihr.pl.

Джерела:

1. Human Rights Watch // Kazakhstan: Letter to the Prosecutor General Regarding Proposed Amendments to the Criminal Code. - <http://www.hrw.org/news/2013/09/16/kazakhstan-letter-prosecutor-general-regarding-proposed-amendments-criminal-code>
2. «Open Dialog» Foundation // Reform of the criminal procedure law in Kazakhstan increases the pressure on the rights and freedoms of citizens. - http://odfoundation.eu/en/publications/1206/reform_of_the_criminal_procedure_law_in_kazakhstan_increases_the_pressure_on_the_rights_and_freedoms_of_citizens
3. Газета «Уральская Неделя» // Назарбаев ответил британскому журналисту на вопрос о соблюдении прав человека в РК. - <http://www.uralskweek.kz/2013/07/01/nazarbaev-otvetil-britanskomu-zhurnalistu-na-vopros-o-soblyudenii-prav-cheloveka-v-rk/>

Фундація «Відкритий Діалог» – недержавна організація з штаб-квартирою у Варшаві, що активно сприяє дотриманню прав людини і процесам демократизації на пострадянському просторі з особливою увагою до Республіки Казахстан, України і Російської Федерації. За останній рік Фундація активно пропагувала дотримання прав людини в Казахстані через детальні звіти по ситуації в країні і пряме залучення представників громадянського суспільства Казахстану до різних проектів. За роки роботи Фундація «Відкритий Діалог» висвітлювала справи багатьох громадських активістів, незалежних журналістів і представників демократичної опозиції, які зазнали загроз, переслідування, ув'язнення і смерті в Казахстані.

00-580 Warsaw

11a Szucha Avenue, office 21

E-mail: odfoundation@odfoundation.eu

www.odfoundation.eu

Звіт опублікований в листопаді 2013 року

Printed by: OPEN DIALOG FOUNDATION

Фото на обкладинці взяте зі сторінки Володимира Козлова на Facebook